

דברים ביום ההגנה תשכ"ד

הל-אביב, ל"ג בעומר תשכ"ד
30.4.64

חברים,

כשאנו מציינים את יום אירגון ההגנה אנו באים לקיים מצוות "והגדה לבנך". נשאל את עצמנו. מהו הדבר שאנו באים להגיד לבנינו ביום הזה? מה הם ערכי המורשת של ההגנה שכוחם יפה בימי עצמאות מדינית.

דברי ימי ההגנה מציינים את חידוש מסורת הגבורה היהודית. וזה הטעם שקבענו את ל"ג בעומר ליום ההגנה.

לאמיתו של דבר היו פרקי גבורה לכל אורך ההיסטוריה היהודית הן בארץ והן בארצות הגולה. מה שמיחד את הפרק הזה שנכתב במאה שלנו, הוא השתלבותו בתולדות תנועת התחייה היהודית בכלל. כשם שאנו מונים את ימי תנועת התחייה מעליית ביל"ו, מהקמת חיבת ציון והתנועה הציונית, כך אנו מונים את פרקי חידוש הגבורה היהודית בימינו משומרי המושבות הראשונים, מייסוד אגודות בר-גיורא והשומר.

בימי דור אחר ממש ראינו את תהליך צבירת הכוח היהודי מראשיתו. ליווינו בדרכם, וליבוננו — גם לדרכם האחרונה — אנשים שהיו מראשי מקימיו כמו ישראל שוחט, ישראל גלעדי מ"השומר", אליהו גולומב ודב הוז זכר כולם לברכה.

כמה חזנות יסוד, כמה אספקטים, של תהליך צבירה כוחנו החדש - הישן יכול אני להכיל אפילו בזכרוני האישי. מימי שמירה בפתח - הקוה, בעמק הירדן, במבואות ירושלים, בהגנה בנוו שלום ובירושלים העתיקה, עד לראשית צעדנו ברכישת נשק, הוא הרכש, ובייצור העצמי, הוא התעש, שלובים בזכרוני בכמה וכמה מקרים.

אזכור כאשר עוד בימי הגדוד העברי, במלחמת העולם הראשונה, נשאנו את עינינו להעשיר את הארסנל של הנשק שעמד לרשות היישוב העברי. הבעיה הייתה לא רק איך להשיג ולהוציא כלים ממקום שנמצא בו ולשאת את הרובים על הכתף ממש - אחד אחד או שנים שנים ויחד - אלא גם איך להעביר אותם למחוז הפצם, צפונה, לדגניה ומשם הלאה.

לדגניה הוליכה באותם הימים דרך הרכבה, מחיפה לצמח. אולם מה לעשות, והעיר חיפה עצמה הייתה אז מחוץ לחחום, לנו חילי הגדוד? היינו מגיעים, איפוא, לתחנת רכבת קטנה שהייתה אז במערבה של חיפה, תחנת הכרמל, יש בכס בוודאי עוד כאלה הזוכרים אותה, ומשם היינו הולכים, לאורך המסילה, עד לתחנת שהיא עכשיו תחנת חיפה המזרחית; ומשם היינו נוסעים ברכבת לצמח, והולכים לדגניה, מקום שהמטען היה מגיע אל הנחלה, אם לא תמיד אל המנוחה.

שנים אחדות אחר-כך, בשנות העשרים, זכיתי אפילו להיות אסיר הגנה אבל לא בארץ אלא בחוץ-לארץ; נאסרתי יחד עם עוד בני טובים באירופה, על עיסקי רכישה נשק. ולבסוף כאשר הוצאתי מבית הסוהר, נאסר עלי לחזור לאותה מדינה. כמה שנים אחר-כך הזדמנתי לאותה מדינה לרגל ענין ציבורי חשוב ושוב נאסרתי. הפעם כבר לא על עיסקי רכש במישרין, אלא על הפרת הפקודה שלא לשוב עוד שמה. במקרה זה שוחררתי עד מהרה.

כמה רובים — מטריזים מכונות יריה — ראשית הרכש. כמה רימונים, או אחר כך כמה מרגמות — ראשית התקש עם מיודענו סלבין בראש. זוכר אני איך הבאתי פעם אורח ציוני חשוב, למפעל מחתרתי בתע"ש באחד הישובים בדרום כדי להתפאר בפעולה ובמכשש יציקה חדיש שרכשנו אז. תארו לעצמכם את תדהמתי כאשר פתאום קיבל אורחי המכובד מקלחת של מתכת רותחת שניתזה לעברו. נחרדתי אבל במזל יצא כמעט בלי כוויות ממשיחות. אך די בזכרונם.

וכך: עוד אדם, עוד רובה, עוד מרגמה, עוד רימון, עוד תת-מקלע, עוד ביצור ועוד עמדה — כך חודש הכוח היהודי. ממש כך, לבינה ולבינה דונס לדונס, עז לעז ויישוב ליישוב, נצבו כוחנו במשק ובהתישבות. זו היתה הדמות של בנית אומה מראשיתה. והיסודות היו משולבים במעשה האחד: ההגנה היתה לחומה ומגדל לאותם יישובי "חומה ומגדל" של ימי המאורעות.

ומה לנו כי נלין על "ראשיחה מצער" של ההגנה? קראתי ואני מניח שגם אתם קראתם, את כרכי ספר ההגנה. איני יודע מה הטביע בכט את הרושם הקז ביותר בכרכים שהופיעו עד עכשיו. אצלי הייתי יכול לומר שזאת היתה ההרגשה של חפיפה גמורה כמעט של תולדות ההגנה עם תולדותינו בארץ בכלל. הרגשתי כאילו לא אה תולדות ההגנה אני קורא אלא (אמנם מצד אחד, מצד מסוים) את תולדות היישוב היהודי בארץ באותן השנים בכלל. דברי ימיה של ההגנה אחוזים ודבוקים במאבק המדיני של היישוב מצד אחד וביצירת כוחו הממשי בכל השטחים מן הצד השני.

הבדלי דמות וכוח, יכולת וכמות, אירגון וצורה שבין המדינה לבין היישוב היהודי שבאותם הימים נחנו את אותותיהם בהגנה כבכל ששה חיים אחר. כיום מדינה אנו; כיום גובים אנו מסים, משלמים אותם (לפעמים לא כל כך ברצון אבל משלמים) ויודעים שאי-אפשר לה למדינה בלעדיהם. בימי ההגנה היה לי עסק לא מעט עם גיוס כספים בשביל אירגון ההגנה. ואפילו בשטח המצומצם הזה, בשטח הכספים לא היו עיני ההגנה מופרדים משאר עניני התנועה הציונית והיישוב היהודי.

con. d'rota — d'rota d'rota d'rota — d'rota d'rota. con. d'rota, ut d'rota et con.
d'rota — d'rota d'rota et d'rota d'rota. d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota,
d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota.
d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota.
d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota.

d'rota d'rota, d'rota d'rota, d'rota d'rota, d'rota d'rota, d'rota d'rota, d'rota d'rota d'rota d'rota —
et d'rota d'rota d'rota, d'rota d'rota, d'rota d'rota d'rota d'rota, et d'rota d'rota d'rota, d'rota d'rota
d'rota d'rota, et d'rota d'rota et d'rota d'rota d'rota, d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota
d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota.

et d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota, et
d'rota d'rota, d'rota d'rota et d'rota d'rota et d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota, d'rota
d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota
d'rota, d'rota d'rota et d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota (d'rota d'rota d'rota, d'rota d'rota) et d'rota
d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota
et d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota.

d'rota d'rota d'rota, d'rota d'rota, d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota
d'rota d'rota et d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota, d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota,
d'rota d'rota (d'rota d'rota et d'rota d'rota) d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota, d'rota
d'rota d'rota et d'rota et d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota, d'rota d'rota d'rota d'rota, d'rota
d'rota d'rota et d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota d'rota.

הרי באותם הימים, בימי מאורעות הרצ"ו עד הרצ"ט, כאשר הקימונו יישובי חומה ומגדל, היתה תמיד השאלה: עוד יישוב או עוד נשק? ואפילו בהוך יישוב אחד, היתה השאלה: עוד צריף או עוד רובה? אני זוכר ויכוחים עם הרצפלד, וכאשר יצא פנצח, והצריף הנוסף בידו, היה מתפאר "איך האב פון זיי ארונטערגעריסן א סטען", קרעתי ממש מתוך ידיהם טפן אחד. או אותה שיחה עם קפלן המנוח, ששאל פעם כמה עולה פגז של תוחח מסויס. אינני זוכר מה היה אז המחיר, כמדומני שזה היה אז מאה לירות, כששמע קפלן המחיר תגובתו "מיט אזעלכע פגזים שיס איך נישט", בפגזים כאלה אינני יורה.

כדאי לזכור זאת עכשיו, כאשר אני רואה מטוס סילון בשמים, שמחירו, נאמר, יותר ממיליון דולר, זה איננו המטוס היקר ביותר, ויש בו מקום רק לנוסע אחד, לטייס. תמהני מה היו אנשים, שבאותם הימים היו רביס על פחות מחצי ליר, אומרים על כך היום.

ההשוואה הזאת בין עבר להווה כבר היא בעצם מעבירה אותנו לפרק האחרון בחולדות ההגנה, שהוא גם הפרק הראשון בחולדות צה"ל; או, אם רוצים אתם, לפרק האחרון בחולדות היישוב שהוא גם הפרק הראשון בחולדות המדינה.

באותם הימים, זוכר אני, היינו כבר על הגיבעה ברמת-גן, עם בן-גוריון. תוך כדי הולדת המדינה, תוך כדי יציאת ההגנה בדפוסי צה"ל, היה עליו להענות לשאלות בווערות ודחופות כגון המצור בירושלים. הוא קיבל מברקים מדוב יוסף, שהיה אז מושל ירושלים, והמברקים היו שחורים משחור. אמר לו אלוף מרכוס לבן-גוריון: כבר היה בהיסטוריה, שלחם לנצורים נישא על הגב מטרחקים. בן-גוריון סיפר לי זאת ואמרתי "געמאכט", נעשה ונשמע ואני אז גם מזכיר מועצת פועלי חל-אביב. וכך הועברה האספקה הדחופה לירושלים: במכונית עד חולדה ומשם — צבא הסבלים הגדול.

THE FIRST PART OF THE HISTORY OF THE UNITED STATES OF AMERICA, FROM THE DISCOVERY OF THE CONTINENT BY CHRISTOPHER COLUMBUS, TO THE PRESENT TIME. BY JOHN ADAMS, ESQ. VOL. I. CHAP. I. THE DISCOVERY OF THE CONTINENT. IN THE YEAR 1492. CHRISTOPHER COLUMBUS, A NATURAL BORN SUBJECT OF SPAIN, WAS THE FIRST EUROPEAN WHO DISCOVERED THE CONTINENT OF AMERICA. HE WAS SENT BY KING ISABELLA OF SPAIN, TO SEARCH FOR A WESTERN PASSAGE TO THE EAST INDIES. HE SAILING FROM PALOS IN SPAIN, ON SEPTEMBER 3, 1492, HE DISCOVERED THE ISLANDS OF THE WEST INDIES, AND THE CONTINENT OF AMERICA, ON OCTOBER 12, 1492. HE CALLED THEM THE ISLANDS OF THE WEST INDIES, BECAUSE HE THOUGHT HE HAD FOUND A WESTERN PASSAGE TO THE EAST INDIES. HE WAS THE FIRST EUROPEAN WHO DISCOVERED THE CONTINENT OF AMERICA.

THE SECOND PART OF THE HISTORY OF THE UNITED STATES OF AMERICA, FROM THE DISCOVERY OF THE CONTINENT BY CHRISTOPHER COLUMBUS, TO THE PRESENT TIME. BY JOHN ADAMS, ESQ. VOL. I. CHAP. II. THE DISCOVERY OF THE CONTINENT. IN THE YEAR 1492. CHRISTOPHER COLUMBUS, A NATURAL BORN SUBJECT OF SPAIN, WAS THE FIRST EUROPEAN WHO DISCOVERED THE CONTINENT OF AMERICA. HE WAS SENT BY KING ISABELLA OF SPAIN, TO SEARCH FOR A WESTERN PASSAGE TO THE EAST INDIES. HE SAILING FROM PALOS IN SPAIN, ON SEPTEMBER 3, 1492, HE DISCOVERED THE ISLANDS OF THE WEST INDIES, AND THE CONTINENT OF AMERICA, ON OCTOBER 12, 1492. HE CALLED THEM THE ISLANDS OF THE WEST INDIES, BECAUSE HE THOUGHT HE HAD FOUND A WESTERN PASSAGE TO THE EAST INDIES. HE WAS THE FIRST EUROPEAN WHO DISCOVERED THE CONTINENT OF AMERICA.

THE THIRD PART OF THE HISTORY OF THE UNITED STATES OF AMERICA, FROM THE DISCOVERY OF THE CONTINENT BY CHRISTOPHER COLUMBUS, TO THE PRESENT TIME. BY JOHN ADAMS, ESQ. VOL. I. CHAP. III. THE DISCOVERY OF THE CONTINENT. IN THE YEAR 1492. CHRISTOPHER COLUMBUS, A NATURAL BORN SUBJECT OF SPAIN, WAS THE FIRST EUROPEAN WHO DISCOVERED THE CONTINENT OF AMERICA. HE WAS SENT BY KING ISABELLA OF SPAIN, TO SEARCH FOR A WESTERN PASSAGE TO THE EAST INDIES. HE SAILING FROM PALOS IN SPAIN, ON SEPTEMBER 3, 1492, HE DISCOVERED THE ISLANDS OF THE WEST INDIES, AND THE CONTINENT OF AMERICA, ON OCTOBER 12, 1492. HE CALLED THEM THE ISLANDS OF THE WEST INDIES, BECAUSE HE THOUGHT HE HAD FOUND A WESTERN PASSAGE TO THE EAST INDIES. HE WAS THE FIRST EUROPEAN WHO DISCOVERED THE CONTINENT OF AMERICA.

THE FOURTH PART OF THE HISTORY OF THE UNITED STATES OF AMERICA, FROM THE DISCOVERY OF THE CONTINENT BY CHRISTOPHER COLUMBUS, TO THE PRESENT TIME. BY JOHN ADAMS, ESQ. VOL. I. CHAP. IV. THE DISCOVERY OF THE CONTINENT. IN THE YEAR 1492. CHRISTOPHER COLUMBUS, A NATURAL BORN SUBJECT OF SPAIN, WAS THE FIRST EUROPEAN WHO DISCOVERED THE CONTINENT OF AMERICA. HE WAS SENT BY KING ISABELLA OF SPAIN, TO SEARCH FOR A WESTERN PASSAGE TO THE EAST INDIES. HE SAILING FROM PALOS IN SPAIN, ON SEPTEMBER 3, 1492, HE DISCOVERED THE ISLANDS OF THE WEST INDIES, AND THE CONTINENT OF AMERICA, ON OCTOBER 12, 1492. HE CALLED THEM THE ISLANDS OF THE WEST INDIES, BECAUSE HE THOUGHT HE HAD FOUND A WESTERN PASSAGE TO THE EAST INDIES. HE WAS THE FIRST EUROPEAN WHO DISCOVERED THE CONTINENT OF AMERICA.

צבא... היום, כשאנו נזכרים במראהו של צבא הסבלים הזה, אפשר רק לחייך ואולי לבכות. קצתם באו בנעלי החפמלוח, קצתם בנעלים לבנות, קצתם סתם בנעלים בלי סוליות, כל אחד היה לבוש אחרת, אבל ההתלהבות היתה, הנכונות היתה, ההתנדבות היתה, והלחם — הובא.

יודע אני: פרקים מפוארים כאלה נרשמו גם בדברי ימיהם של עמים אחרים. נזכור למשל את גיוס הסירות הקטנות עם הגדולות באנגליה, לפינוי חיל המשלוח האנגלי מדנקרק. הענין הוא בכך, שאצלינו לא היה זה פרק מבודד של מעשה התנדבות חד פעמי, אלא גילוי של שיטה. ההגנה כולה היתה מעשה של התנדבות. ושוב — גם בענין זה היתה ההגנה חלק מן הנוף הכללי שלנו. כל אירגוננו המדיני, הכלכלי, כל אירגון, היה אירגון של התנדבות, כשם שגיוס הכספים היה גיוס של התנדבות כן היה גם גיוס האדם גיוס של התנדבות.

כופר הישוב, מגביה ההתגייסות, כסף מאירגונים יהודיים כמו הסוכנות, תרומות של יהודים מן הארץ או מחוץ-לארץ, ימים כלילות של קפלן המנוח, של סבירסקי, של איכילוב המנוח, של חברי הפט מדגניה, ורבים רבים חורמים ומתרימים. מי עוד זוכר כיום את המאמצים הללו? ואותם חיבוטי שאלו שהיו מנח חלקנו, כשלא הספיק כסף לצרכים היוניים... זוכר אני, היתה שאלה של כסף לשרות בעלי חיים של ההגנה. היה לנו שרות של יוני דואר, שכבב היה באותם הימים שרות מסוכן, והשלטונות עקבו אחריו, והיה שירות של כלבים - כלבי שמירה עסקה בזה הגברת ד"ר מנצל מקריה-מוצקין, היא כמדומני עוסקת בכלבים עד היום הזה. לא היה לנו כסף לא לאלה ולא לאלה, עד שיום בהיר אחד הצעתי שנאכיל את היונים לכלבים, כך ניפטר גם מן היונים וגם מן הכלבים, שייחנקו ביונים הללו, ולא יהיה לנו צורך לדאוג לכללחם.

אם יש לנו גם היום בעיות תקציב, ותאמינו לי — יש לנו, איך הן לא מאותו סוג ולא מאותו סדר גודל. עוד מעט והכל ימדד במליארדים.

כלי העשייה הממלכתיה עומדים לרשותנו. כך בכספים, כך במשימות פיתוח של המדינה וכך, כמובן, בביטחון. מן הכסגרת הוולונטארית בגרנו. צמחנו בגרנו ועלינו לכוח. אז זאה נדע עדיין לא חלף זפנה של ההתנדבות, של ההיחלצות בשטח הביטחון כבשטחים אחרים.

והלוא גם בשטח הביטחון עדיין יש החומים שבהם אין עשייתנו אפשרית אלא אם כן מתנדבים אנשים למשימה ועושים אותה בלי החשב, לא בכוחותיהם, לא בתנאים, ולא בקשים אחרים. ישוב הספר, למשל, שהוא לנו צורך ביטחוני ראשוני, איננו יכול להיות מבוצע, ואף איננו מבוצע, אלא בידי אנשים שנקראו, נענו ונחלצו. נזכור כאן את יטבתה, כורזיק, מי-עמי, עין-גדי, גרופית - ואלו רק דוגמאות. שלא לדבר כבר על משימות צבאיות מסוכנות במיוחד, ואשר בנוהג שבעולם אין נוהגים אותם בידי איש שלא התנדב לכך. וההתנדבות קוראת לחלוצים חדשים גם בשטחים שאינם קשורים בביטחון דוקא.

ההגנה איננה עוד. הישוב, כפי שהוא היה לפני קום המדינה, איננו עוד. אבל אנו אנשי ההגנה, אשר טיפחנו וריבינו את מפעלה של ההגנה, את מפעלו של היישוב ברב או במעט, אם בגילוי הצבאי או הצבאי למחצה ואם בגילויים אחרים, עלינו להנחיל לדור החדש את רוח ההתנדבות שידענו באותם הימים, ושאינו בטוח שלא נשכחה מאתנו עד היום הזה.

הם לא עברו איתנו את הלבטים הללו, אם משום שעדיין לא היו אז צאצאין ואם משום שעדיין היו ילדים. האם לא נוכל לבנות גשר אליהם? מבחינה זו לא תמה שליחותה של ההגנה, לא תמה שליחותם של אנשי אירגון ההגנה. מובטחני כי דור דור ודורשיו - דור דור ונידעשיו. נידרש דורנו ונענה. יידרש הדור הזה וייענה אף הוא.

